

ASPECTE PSIHOsocIALE ALE FENOMENULUI DECĂDERII DIN DREPTURILE PĂRINTEȘTI

Olesea BULACU

La etapa actuală, familia se consideră instrumentul principal al statului în vederea educației și culturalizării capitalului social, fiind conceput ca un valorificator al bunurilor oferite de progresul tehnico-științific. Ca element fundamental al societății, familia este compusă din persoane înzestrate cu anumite atribuții, drepturi și îndatoriri, iar ca realitate afectivă, educativă, culturală, civică, economică și socială, familia trebuie să se bucure pe deplin de protecție și sprijin, să beneficieze de drepturile și serviciile necesare pentru a-și exercita plenar funcțiile predestinate.

Odată cu schimbările produse de evenimentele social-politice din anii '90 în Republica Moldova, s-au produs modificări esențiale în comportamentul și, în relațiile familiale. Procesul de tranziție prin care trece Republica Moldova, însoțit de criza economică și instabilitatea socială, au generat următoarele fenomene: scăderea standardelor de viață ale familiilor și copiilor; diminuarea eforturilor statului în protecția familiei și copilului; scăderea calității serviciilor sociale livrate copilului și familiei; criza familiei și detașarea de la responsabilitatea de a îngriji copilul; creșterea numărului de copii în situații de risc.

În aceste condiții, rolul principal în redresarea situației îi revine statului. Articolele 48, 49, 50 din Constituția Republicii Moldova consfințesc familia ca element natural și fundamental al societății, care are dreptul la ocrotire din partea comunității și a statului. Se recunoaște că familia, căsătoria, nașterea copiilor nu reprezintă în exclusivitate probleme de ordin personal ale participanților la relațiile de familie, dar au și o mare importanță socială. Copiii care temporar sau permanent sunt lipsiți de mediul familiei sau care, în propriul lor interes, nu pot fi lăsați în acest mediu, se bucură de protecție și ajutorul special al statului [5, p.97-98]. Legislația națională a Republicii Moldova recunoaște drepturile civile, politice, economice și culturale ale copiilor și tinerilor. Însă determinarea situației economice și criza sistemului social din țară au afectat grav condițiile și calitatea vieții lor [4, p.3].

Procesul decăderii din drepturi părintești survine în momentul când condițiile de îndeplinire a obligațiilor părintești față de copil nu se mai îndeplinesc. Astfel, o analiză a datelor din ultimii 10 ani, oferite de Direcția Municipală pentru Protecția Drepturilor Copilului (DMPDC), evidențiază situația alarmantă a creșterii numărului cazurilor de decăderi din drepturi părintești în municipiul Chișinău. Dacă în anul 2005 s-au înregistrat 378 de procese privind decăderea din drepturi părintești, în 2009 s-au înregistrat 445 de cazuri, iar în 2010, numărul de procese a crescut la 481. În această

perioadă, doar în cazul unui singur proces judiciar s-a examinat problema restabilirii în drepturi părintești. Astfel, în anul 2010, în urma decăderii părinților din drepturi părintești, 132 de copii au rămas fără ocrotire părintească [8, p.17]. În 2013, datele indicau un număr de 460 de procese, astfel, procesele de decădere din drepturi părintești fiind cauza principală a litigiilor acordate de serviciile de protecție juridică a copilului din cadrul DMPDC [7, p.19].

Situația respectivă impune necesitatea conjugării eforturilor instituțiilor din sistemul educațional, de ocrotire a sănătății, societății civile, în vederea promovării principiilor unei familii sănătoase, care să ofere copiilor un mediu favorabil de trai, îngrijire, educare, precum și sporirii exigențelor privind responsabilizarea părinților [8, p.18].

Ocrotirea de către stat și societate a copilului, familiei și maternității constituie în Republica Moldova o preocupare politică, socială și economică de prim ordin. Legea Republicii Moldova privind drepturile copilului stabilește statutul juridic al copilului ca subiect independent, prevede asigurarea sănătății fizice și spirituale a copilului, formarea conștiinței lui civice pe baza valorilor naționale și general-umane, acordarea unei griji deosebite și protecții sociale copiilor lipsiți temporar sau permanent de anturajul familial sau care se află în alte condiții nefavorabile sau extreme [11].

Analizând fenomenul decăderii din drepturi părintești ca o problemă multidimensională a familiei moldovenești, au fost identificate aspecte esențiale în cadrul cercetării realizate cu specialiști din domeniu și păreriile copiilor ai căror părinți au fost decăzuți din drepturile părintești. O tendință esențială a structurii familiei moldovenești este tipul familiei migrante, cu „părinți plecați peste hotare, copiii rămași în grija rudelor sau a prietenilor, care sunt asigurați cu bani, însă duc lipsă de grija și dragostea părintească”. A fost menționat că structura familiei este nemijlocit dictată și de criza economică din Republica Moldova, care deja de două decenii se cimentează atât în structura socială a societății, cât și în structura familială prin manifestări nefaste: părinți descurajați de criză își găsesc refugiul în alcool și alte vicii, respectiv copiii abandonați, violență, agresivitate fizică și verbală.

Problemele caracteristice familiei contemporane moldovenești au ca teme lipsa posibilităților financiare, aceasta generând probleme de lungă durată: lipsa locuinței, lipsa unui loc de muncă, migrație, divorț etc. Însă apar și probleme sporadice, cum ar fi lipsa de comunicare, indiferența, neglijarea obligațiilor părintești, lipsa relațiilor de prietenie între părinți și copii. Copiii abandonați au sesizat probleme legate de: lipsa unei situații economice bune, de integrare în grupuri sociale și în societate, de comunicare, probleme comportamentale și afective.

Cauzele care determină decăderea din drepturile părintești sunt: părinții nu se isprăvesc cu îndatoririle lor față de copil, eschivarea totală de la

drepturile părintești, refuzul părinților de a avea grijă de copiii lor când ei suferă de o problemă de invaliditate, consumul de alcool al părinților, lăsarea copilului în grija altcuiva, fără ca părintele să acorde susținere o perioadă îndelungată de timp, abuz asupra copilului, indiferența totală față de copil, incapacitatea mentală a părinților, părinții se căsătoresc foarte devreme.

Procesul decăderii din drepturile părintești are urmări grave asupra psihicului copilului atât pe termen scurt, cât și pentru întreaga viață. Când între copil și părinte există o legătură emoțională puternică, atunci procesul de decădere are urmări negative asupra personalității copilului, precum: închiderea în sine, schimbări în sfera emoțională, apariția unor devieri de comportament, crize nervoase, separare de societate, se dezvoltă complexe de inferioritate. Însă în cazul în care este absentă această legătură emoțională, copilul nu suferă și nu există urmări grave de ordin psihic asupra acestuia. Este o probabilitate ridicată ca copilul în viitor să repete aceleași experiențe, spun experții, deoarece el a fost obsedat de la vârstă fragedă de această trăire negativă.

Aspect de ordin social al problemei, specialiștii au nominalizat integrarea în societate ca fiind dificilă pentru astfel de copii. Zilnic, ei se ciocnesc cu această problemă începând cu mediul școlar. Ei sunt respinși (nu întotdeauna direct) de către colegii lor de clasă, de părinții acestora, chiar și de profesor. Copiii obișnuiți se atârnă negativ față de această categorie de copii cu părinți decăzuți, îi înjosesc, îi urăsc, iar toate acestea lasă apoi urme adânci în caracterul lor. Mulți copii sunt izolați de societate (sau se autoizolează). Apar probleme de comunicare și de integrare în alte grupuri sociale. Pe viitor, li se micșorează șansele de a avea studii, de a se angaja la un serviciu bine plătit, calificat.

Experții au propus mai multe căi ce trebuie întreprinse pentru ca fenomenul decăderii din drepturile părintești să aibă efecte minimale asupra copilului, cum ar fi: copilul trebuie să fie luat la evidența psihologului; copilul să fie încadrat în mai multe activități extrașcolare, de oferit afectivitate copilului aflat în instituție; găsirea unei familii care să-i înlocuiască părinții decăzuți, fie case de copii de tip familie; organizarea întâlnirilor cât mai frecvente cu părinții, chiar dacă aceștia sunt decăzuți din drepturile părintești; educarea societății prin informarea cu privire la acest fenomen.

Copiii au fost întotdeauna cei mai afectați de fenomenele și crizele prin care trece societatea. Majoritatea persoanelor care trăiesc în sărăcie în întreaga lume sunt copii. De mai multe ori, crizele și fenomenele sociale distrug mediul protector pe care familia și comunitatea îl creează în jurul copiilor, lăsându-i expuși riscurilor abuzului și exploatării, diminuându-le încrederea în forțele proprii și în viitor [10, p.5]. Copiii nu reacționează disprețuitor la faptul că părinții lor au fost decăzuți din drepturi. Putem face o

concluzie în baza răspunsurilor lor că ei nici nu înțeleg ce presupune decăderea din drepturile părintești și ce urmări are acest proces asupra lor și a părinților lor. Copiii își amintesc zilnic de părinți, cel mai des de situațiile neplăcute, când erau lăsați singuri timp îndelungat. Copiii nu discută despre aceștia cu colegii de școală sau cu vârștnicii. Ei doresc ca, în viitor, să nu fie ca părinții lor, să nu consume alcool, tutun, să nu aibă comportamente antisociale, să nu recurgă la violență fizică față de proprii copii.

La momentul actual, legislația în domeniu îndeplinește sarcinile juridice, iar efectele ei asupra copilului vor fi de durată îndelungată. Totuși, considerăm că efectele psihice și cele sociale vor persista întreaga viață asupra copilului.

Referințe:

1. *Adevărul vorbit de copii. Raportul copiilor despre respectarea Convenției privind drepturile copilului în Republica Moldova.* Chișinău: Sirius, 2009.
2. BARAN-PESCARU, A. *Familia azi. O perspectivă sociopedagogică.* București: Aramis, 2004,
3. *Culegerea de acte normative pentru drepturile familiei și copilului.* Chișinău: MUSEUM, 2001.
4. *Drepturile omului în Republica Moldova pentru anii 2007-2008. Raport.*
5. GERALD, M., IAN, J.D., MARTHA, C.W. *Psihologia personalității. Trăsături, cauze, consecințe.* Iași: Polirom, 2007.
6. HATOS, A. *Sociologia educației.* Iași: Polirom, 2006.
7. *Raport anual 2010 al DMPDC.*
8. *Raport anual 2011 al DMPDC.*
9. *Situația copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma migrației.* Raport de studiu. Chișinău: Tigraf-Tipar, 2006.
10. Legea Republicii Moldova cu privire la drepturile copilului nr.338-XIII din 15.12.1994 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 13/127 din 02.03.1995.